

Fimmtudaginn 23. nóvember 1995.

Nr. 244/1995.

Ákærvaldið

(Sigríður Jósefsdóttir saksóknari)

gegn

Þórhalli Ölver Gunnlaugssyni

(Jón Magnússon hrl.)

Skattsvik. Virðisaukaskattur. Fjársvik. Hlutafélög. Fésekt.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason, Guðrún Erlendsdóttir, Haraldur Henrysson, Hjörtur Torfason og Pétur Kr. Hafstein.

Ríkissaksóknari skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 30. júní 1995, en dómfelldi hafði óskað endurskoðunar héraðsdóms samkvæmt a-, b- og c-lið 147. gr. laga um meðferð opinberra mála nr. 19/1991, sbr. lög nr. 37/1994. Ákærvaldið krefst staðfestingar á sakfellingu ákærða og þyngingar refsingar. Kröfur dómfellda, eins og þær eru nú orðnar, verður að skilja svo, að hann krefjist ómerkningar héraðsdóms og heimvísunar til frekari gagnaöflunar og dómsálagningar að nýju. Verði ekki á það fallist, krefst hann þess, að lagt verði fyrir ákærvaldið að afla viðbótargagna og láta frekari rannsókn fara fram. Að öðrum kosti krefst hann vægustu refsingar, sem lög leyfa. Kröfugerð hans er því nokkuð breytt frá áfrýjunarstefnu.

I.

Ákærði reisir heimvísunarkröfu sína á því, að ekki hafi verið rannsakað nægilega, hvert þeir fjármunir runnu, sem Útflutningsfyrirtækið Vatnsberinn hf. fékk úr ríkissjóði, og engin viðhlítandi skoðun hafi farið fram á starfsemi fyrirtækisins E.B.Ó.-verktaka. Fram er komið, að ákærði útbjó 110 virðisaukaskattsskýrslur Vatnsberans hf. (ekki 111, eins og greinir í ákæru 1. febrúar 1995), en á þeim byggist ákæran. Ákærði reisti innskattskröfu sína á þessum skýrslum og byggði þær eingöngu á reikningum frá E.B.Ó.-verktökum. Upplýst er, að greiðslurnar runnu inn á ávísanareikning ákærða sjálfs. Ákærði hefur borið, að E.B.Ó.-verktakar hafi verið einka-

fyrirtæki sitt og á þeim tíma, sem hér um ræðir, hafi hann verið eini starfsmaður fyrirtækisins á föstum launum. Reikningar fyrirtækisins á hendur Vatnsberanum hf. hafi verið samkvæmt verksamningi 18. maí 1992, og hafi hann einn séð um vinnu samkvæmt honum. Hann var sjálfur framkvæmdastjóri og eini stjórnarmaður Vatnsberans hf. Þá voru hann og kona hans skrifuð fyrir nær öllu hlutafé þess fyrirtækis. Fyrir liggur, að rannsóknaraðilar reyndu margsinnis að fá fullnægjandi skýringar hjá ákærða á starfsemi E.B.Ó.-verktaka og því, hvernig greiðslurnar frá ríkissjóði voru notaðar, en með takmörkuðum árangri. Fullnægjandi bókhald fyrir E.B.Ó.-verktaka reyndist ekki vera til. Verksamningur þess fyrirtækis og Vatnsberans hf. er ófullkominn og kom ekki fram þrátt fyrir eftirgangsmuni fyrr en rétt fyrir aðalflutning málsins í héraði. Ákærði hefur ekki gefið viðhlítandi skýringar á notkun fjár þess, sem fór inn á hans eigin reikning. Við svo búið verður frekari rannsóknarskylda ekki lögð á rannsóknaraðila. Ber að dæma málið á þeim grunni, sem lagður er fyrir Hæstarétti. Kröfur ákærða um heimvísun eða frekari öflun gagna eru því ekki teknar til greina.

II.

Ákærði krefst ekki sýknu, og eru niðurstöður héraðsdóms um sakfellingu hans ekki til endurskoðunar. Með skírskotun til forsendna héraðsdóms eru ákvæði hans um heimfærslu til refsíákvæða staðfest.

III.

Staðfest er ákvæði hins áfrýjaða dóms um, að ákærði hafi rofið skilorð reynslulausnar og að taka beri hana upp og dæma með þessu máli samkvæmt 1. mgr. 42. gr., sbr. 60. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, og að ákveða beri refsinguna með vísun til 77. gr. og 78. gr. sömu laga. Þá ber að staðfesta frádrátt fjögurra daga gæsluvarðhalds frá dæmdri refsingu, sbr. 76. gr. laganna.

Brot ákærða eru stórfelld, og sannað er, að hann hefur á skipulegan hátt náð umtalsverðum fjármunum úr ríkissjóði með svikum. Refsíákvörðun héraðsdóms er því staðfest að öðru leyti en því, að rétt er talið, þegar litið er til annarra dóma á svipuðu sviði, að fangelsisrefsing hans verði tvö ár og sex mánuðir.

IV.

Í héraði voru ríkissjóði og Ábyrgðasjóði launa dæmdar skaðabætur úr hendi ákærða samkvæmt kröfugerð í ákærum 1. febrúar 1995 og 14. mars 1995. Þeim þáttum málsins hefur ekki verið áfrýjað, og eru þeir því ekki til endurskoðunar, sbr. 1. mgr. 173. gr. laga nr. 19/1991.

V.

Ákærði skal greiða allan áfrýjunarkostnað málsins, eins og í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur skal vera óraskaður að öðru leyti en því, að fangelsisrefsing ákærða, Þórhalls Ölvers Gunnlaugssonar, ákveðst tvö ár og sex mánuðir.

Ákærði greiði allan áfrýjunarkostnað sakarinnar, þar með talin saksóknarlaun í ríkissjóð, 120.000 krónur, og málsvarnarlaun skipaðs verjanda síns, Jóns Magnússonar hæstaréttarlögmanns, 120.000 krónur.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 9. maí 1995.

Ár 1995, þriðjudaginn 9. maí, er á dómþingi Héraðsdóms Reykjavíkur, sem háð er í Dómhúsinu við Lækjartorg af Guðjóni St. Marteinsyni héraðsdómara sem dómsformanni ásamt meðdómsmönnum Halldóri Arasyni og Stefáni D. Franklín, löggiltum endurskoðendum, kveðinn upp dómur í málinu nr. S-177/1995: Ákæruvaldið gegn Þórhalli Ölver Gunnlaugssyni og X, en málið var dómtekið 7. apríl sl.

Málið er höfðað með ákæruskjali, dagsettu 1. febrúar 1995, á hendur „Þórhalli Ölver Gunnlaugssyni, Laugarásvegi 53, Reykjavík, fæddum 21. apríl 1958, fæðingarnúmer 352, fyrir eftirgreind brot:

I. Brot á lögum um virðisaukaskatt.

Ákærða er sem framkvæmdastjóra og stjórnarformanni Útflutningsfyrirtækisins Vatnsberans hf., kennitala 440791-1829, Reykjavík, gefnar að sök stórfelldar rangfærslur við virðisaukaskattsskil árin 1992, 1993 og 1994 með því að hafa útbúið fyrir hönd téðs hlutafélags alls 111 tilhæfulausar virðisaukaskattsskýrslur, þar sem tilgreindur innskattur var að meginhluta samkvæmt reikningum frá einkafyrirtæki ákærða, E.B.Ó.-verktökum, kennitala

210458-3529, Reykjavík, án þess að nokkur raunveruleg viðskipti hefðu átt sér stað á milli fyrirtækjanna, enda var það fyrirtæki ekki með neina starfsemi og skilaði á greindu tímabili ýmist engum virðisaukaskattsskýrslum eða skýrslum, þar sem virðisaukaskattsskyld velta var engin, og að hafa með vikulegum framvísunum á hinum röngu skýrslum svikið úr ríkissjóði að minnsta kosti 38.195.944 kr. sem endurgreiddan virðisaukaskatt samkvæmt skýrslum, sem hér greinir:

	Dagsettar	Útborgað		
Árið 1992				
31 skýrsla	15. 5. til 29. 12. '92	21. 5. til 14. 1. '93	kr.	9.763.446
Árið 1993				
48 skýrslur	7. 1. til 29. 12. '93	21. 1. til 6. 1. '94	–	18.086.338
Árið 1994				
32 skýrslur	7. 1. til 22. 8. '94	13. 1. til 25. 8. '94	–	11.889.315
			Samtals	kr. 39.739.099

Frá dregst fjárhæð, sem nemur mögulegum innskatti að mati skattrannsóknarstjóra samkvæmt fylgiskjöllum Vatnsberans hf.:

Árið 1992	kr.	165.655		
8. tímabil (24. – 28. 2.)	–	1.085.929		
Árið 1993	–	85.522		
Árið 1994	–	206.049	kr.	1.543.155
		Mismunur	kr.	38.195.944

Telst þetta varða við 1. mgr., sbr. 6. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt.

II. Brot á lögum um hlutafélög.

Pá er ákærða sem framkvæmdastjóra og stjórnarformanni Vatnsberans hf. gefið að sök að hafa í tilkynningu til Hlutafélagaskrár, dagsettri 18. febrúar 1992, sem þangað barst 26. sama mánaðar, ranglega tilkynnt, að hlutafé félagsins hafi verið hækkað í 60.000.000 kr. samkvæmt áskrift og að 22.900.000 kr. hafi þegar verið greiddar, er engir hluthafar höfðu í raun skráð sig fyrir nýjum hlutum í félaginu og ekkert hlutafé verið innborgað.

Telst þetta varða við 1. tl. 151. gr. laga nr. 32/1978 um hlutafélög.

Þess er krafist, að ákærði verði dæmdur til refsingar.

Bótakrafa.

Fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs krefst þess, að ákærði verði dæmdur til að greiða bætur, að fjárhæð 38.195.944 kr.“

Önnur ákæra var gefin út 14. mars 1995, og með henni var mál höfðað á hendur „Þórhalli Ölver Gunnlaugssyni, Laugavegi 145, Reykjavík, fæddum 21. apríl 1958, fæðingarnúmer 352, og X fyrir fjársvik og hlutdeild í þeim.

Ákærða Þórhalli Ölver er gefið að sök að hafa með þeirri tilhæfulausu kröfu til félagsmálaráðuneytisins, dagsettri 18. nóvember 1994, að ráðuneytið greiddi sér ógreitt orlof sem launamanni hjá Útflutningsfyrirtækinu Vatnsberanum hf., Laugarásvegi 53, Reykjavík, 579.501 kr. fyrir tímabilið 1. september 1992 til 12. september 1994, haft með svikum af Ábyrgðasjóði launa 398.708 kr.

Telst þetta varða við 248. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Ákærða X er gefin að sök hlutdeild í broti meðákærða með því að hafa fyrir hönd Vatnsberans hf. gefið út þá yfirlýsingu, dagsetta 24. nóvember 1994, að krafan væri í samræmi við launabókhald fyrirtækisins, sem honum var ljóst, að var uppspuni.

Telst þetta varða við 248. gr., sbr. 22. gr. almennra hegningarlaga.

Þess er krafist, að ákærðu verði dæmdir til refsingar.

Ábyrgðasjóður launa, kt. 450193-2759, krefst skaðabóta úr hendi ákærða Þórhalls Ölvers, 398.708 kr., með dráttarvöxtum samkv. III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 14/12 1995 (sic) til greiðsludags“.

Málin voru sameinuð og verða dæmd í einu lagi.

— — —

Ákæruskjal, dagsett 1. febrúar 1995.

Upphaf máls þessa má rekja til þess, er skattstjórinn í Reykjavík sendi skattrannsóknarstjóra ríkisins skýrslu eftirlitsskrifstofu skattstjórans í Reykjavík vegna athugunar á skattskilum Vatnsberans hf. Í framhaldi þess sætti málið rannsókn hjá skattrannsóknarstjóra, og með bréfi, dagsettu 8. september 1994, til Rannsóknarlögreglu ríkisins voru ákærði og eiginkona hans kærð vegna ætlaðra brota á lögum um virðisaukaskatt og lögum um tekju- og eignarskatt. Hinn 12. september 1994 var gerð húsleit á heimili ákærða í því skyni að leggja þar hald á gögn um bókhald, tekjuskráningu og virðisaukaskattsskil hans og einkafyrirtækis hans, E.B.Ó.-verktaka, og Vatnsberans hf. árin 1991, 1992, 1993 og 1994. Með bréfi Rannsóknarlögreglu ríkisins sama dag, þ. e. 12. september 1994, var þess farið á leit við skattrannsóknarstjóra, að hann rannsakaði bókhaldsgögn þau, sem lagt var hald á við húsleitina, vörslu þeirra og færslu, gerð ársreikninga, skattframtöl og virðisaukaskattsskýrslur á grundvelli gagnanna. Þá var þess óskað í bréfi rannsóknarlögreglunnar, að gjaldareikningar yrðu skoðaðir sérstaklega, svo að fram kæmi, hver greiðandi þeirra væri, og sundurliðun gerð

þannig, að reikningar, út gefnir af E.B.Ó.-verktökum til greiðslu hjá Vatnsberanum hf., yrðu kannaðir sérstaklega. Rannsókn skattrannsóknarstjóra lauk í sama mánuði, og voru gögn send Rannsóknarlögreglu ríkisins með bréfi 22. september 1994. Hinn 23. s. m. sendi Rannsóknarlögregla ríkisins skattrannsóknarstjóra bréf með beiðni um, að embættið fullrannsakaði skattaþátt málsins og reikningslegt skattuppgjör ákærða, en skattrannsóknarstjóri hafði áður boðið fram slíka aðstoð í bréfi frá 8. september 1994. Fullnaðarskýrsla skattrannsóknarstjóra var síðan send Rannsóknarlögreglu ríkisins með bréfi, dagsettu 16. nóvember 1994, og sætti málið eftir það rannsókn hjá lögreglu.

Í niðurstöðu skýrslu skattrannsóknarstjóra frá 31. október 1994 um rannsókn á bókhaldi, tekjuskráningu, skattframtölum og virðisaukaskattsskilum ákærða rekstrarárin 1991, 1992, 1993 og 1994 og gjaldárin 1992, 1993 og 1994 segir svo í kafla um samandregnar niðurstöður: „Hér að framan hefur verið fjallað um atriði, er varða starfsemi skattaðila, bókhald hans, skattframtöl og skattskil. Í ljósi skýrslunnar í heild verður að draga mjög í efa, að skattaðili hafi í reynd verið með sjálfstæðan atvinnurekstur. Svokölluð viðskipti hans í nafni E.B.Ó.-verktaka við Vatnsberann hf. og útgáfa reikninga af hálfu skattaðila sýnast ekki vera trúverðug og jafnvel til þess gerð að svíkja fé út úr ríkissjóði.“

Í niðurstöðuskýrslu skattrannsóknarstjóra frá 31. október 1994 um rannsókn á bókhaldi, skattframtölum og virðisaukaskattsskilum Útflutningsfyrirtækisins Vatnsberans hf., en rannsóknin tók til rekstraráranna 1991, 1992, 1993 og 1994 og gjaldáranna 1992, 1993 og 1994, segir svo í kafla um samandregnar niðurstöður: „Með vísan til skýrslunnar í heild og skýrslu í rannsóknarmáli nr. 433/1994 um Þórhall Gunnlaugsson þá virðist, að reikningar, út gefnir af Þórhalli Gunnlaugssyni í nafni E.B.Ó.-verktaka, eigi sér tæpast stoð í raunveruleikanum, heldur séu þeir tilbúningur einn. Þá er einnig ljóst, að gerð ársreikninga hefur verið mjög ábótavant, þar sem tilskilið bókhald hefur ekki verið fært. Skattframtöl, sem byggja á slíkum ársreikningum, geta því ekki verið grunnur að álagningu opinberra gjalda. Engin tæmandi skýring er heldur á því, á hvaða gögnum innskattskrafa skattaðila er reist, og er verulegt ósamræmi milli virðisaukaskattsskýrslna, skattframtala og fylgiskjala.“

Þessar tvær skýrslur skattrannsóknarstjóra bárust rannsóknarlögreglu með bréfi, dagsettu 16. október 1994, og var þar einnig fullnaðarskýrsla skattrannsóknarstjóra ríkisins „á máli Þórhalls Ölvers Gunnlaugssonar, kt. 210458-3529, Laugarásvegi 53, Reykjavík, vegna einstaklingsfyrirtækis hans, E.B.Ó.-verktaka, svo og í máli Útflutningsfyrirtækisins Vatnsberans hf., kt. 440791-1829, Laugarásvegi 53, Reykjavík.“

Í skýrslunni er m. a. eftirfarandi kafli í samandregnum niðurstöðum:

„Rannsókn skattrannsóknarstjóra ríkisins hefur leitt í ljós, að bókhaldsgögn og færsla bókhalds hefur verið verulegum annmörkum háð. Gerð ársreikninga hefur einnig verið verulega ábótavant, enda ársreikningar ekki byggðir á tilskildu bókhaldi. Skattframtöl, sem byggjast á slíkum ársreikningum, geta augljóslega ekki verið grundvöllur álagningar opinberra gjalda. Við rannsóknina hefur komið í ljós verulegt ósamræmi, svo að skiptir milljónum króna, á milli virðisaukaskattsskýrslna, skattframtala og fylgiskjala bókhalds. Þær fjárhæðir, sem ríkissjóður hefur greitt Vatnsberanum hf. í formi innskatts, virðast að langstærstum hluta byggjast á reikningum, út gefnum af kærða, f. h. E.B.Ó.-verktaka.

Draga verður mjög í efa, að kærði Þórhallur hafi í reynd verið með sjálfstæðan atvinnurekstur í nafni einstaklingsfyrirtækis síns, E.B.Ó.-verktaka. Fyrir þeirri staðhæfingu eru færð mörg rök í hvorri skýrslu skattrannsóknarstjóra ríkisins. Svokölluð viðskipti kærða Þórhalls í nafni einstaklingsfyrirtækis síns, E.B.Ó.-verktaka, við Útflutningsfyrirtækið Vatnsberann hf. og reikningsútgáfa kærða í því sambandi virðast tæpast eiga sér stoð. Er upplýst í málinu og staðfest af kærða Þórhalli, að engar greiðslur á umræddum út gefnum reikningum E.B.Ó.-verktaka hafi farið fram á milli aðila, þ. e. frá Vatnsberanum hf. til E.B.Ó.-verktaka. Margt bendir til, að umræddir út gefnir reikningar E.B.Ó.-verktaka og þau viðskipti, sem þeir eiga að bera með sér, séu tilbúningur einn og jafnvel gerðir í sviksamlegum tilgangi, þ. e. til þess að svíkja fé úr ríkissjóði. Ber þess sérstaklega að geta, að kærði Þórhallur er aðaleigandi Vatnsberans hf., stjórnarmaður, prókúrhafi og framkvæmdastjóri félagsins. Einnig er athyglisvert um Vatnsberann hf., að enn hefur engin sala farið fram af hálfu Vatnsberans hf. og félagið því aldrei haft neinar tekjur. Hefur kærði Þórhallur staðfest það. Þá má benda á í þessu sambandi, að kærði Þórhallur hefur í virðisaukaskattsskýrslum á sama tíma tilgreint veltu sína sem enga, þ. e. 0 kr., þrátt fyrir umfangsmikla reikningaútgáfu.

Við skoðun á atvikum málsins og niðurstöðum rannsóknar skattrannsóknarstjóra ríkisins virðist margt benda til þess, að kærði Þórhallur hafi með sviksamlegum hætti notað skattkerfið í þeim tilgangi að svíkja fé úr ríkissjóði. Í því skyni hefur hann gefið út reikninga, sem enginn fótur virðist fyrir, í nafni einstaklingsfyrirtækis síns, E.B.Ó.-verktaka, á hlutafélag, sem hann og kærða, Bertha, eru eigendur að, og svo notað virðisaukaskattskerfið til að ná fjármunum í sínar hendur úr ríkissjóði í formi innskatts. Sú fjárhæð, sem kærði Þórhallur Gunnlaugsson virðist með þessum ólögmeta hætti hafa náð til sín í nafni Útflutningsfyrirtækisins Vatnsberans hf., nemur samtals a. m. k. 38.195.944 kr.

Auk þessara, að því er virðist, sviksamlegu viðskipta á milli fyrirtækjanna tveggja virðast skattframtöl og ársreikningar bæði kærða Þórhalls og Vatnsberans hf. hafa verið rangfærð og fölsuð í þeim tilgangi að komast hjá skattlagningu þess hagnaðar, sem óhjákvæmilega myndaðist með reikningaútgáfu E.B.Ó.-verktaka. Í því skyni hafa verið tilgreind gjöld á rekstrarreikningum kærða Þórhalls, sem virðast ekki eiga sér neina stoð. Oftalin gjöld í rekstrarreikningum kærða Þórhalls vegna rekstraráranna 1992 og 1993 nema þannig samtals 35.829.331 kr.

Ekki verður hjá því komist að benda á þátt bókara Útflutningsfyrirtækisins Vatnsberans hf. í málinu, þ. e. A, en hann sá um framtals- og ársreikningagerð fyrir félagið og kærða persónulega. Svo virðist sem e. t. v. megi líta á þátt hans í málinu sem hlutdeild í ætluðum brotum kærða Þórhalls eða jafnvel sem aðalmann, að því er varðar framtals- og ársreikningagerðina.

Þess skal að lokum getið, að skattrannsóknarstjóri hefur ekki kannað með neinum hætti, hvort lög um hlutafélög hafi e. t. v. verið brotin“.

Verður nú rakinn framburður ákærða og vitna fyrir dómi.

I. Brot á lögum um virðisaukaskatt.

Ákærði hefur fyrir dómi vísað því á bug að hafa gerst sekur um brot það, sem hér er ákært út af, en lýst réttar þær fjárhæðir, sem í þessum ákærulið greinir.

Ákærði var yfirheyrður fyrir dómi 7. apríl sl. Hann kvaðst hafa verið framkvæmdastjóri og stjórnarformaður Útflutningsfyrirtækisins Vatnsberans hf. (hér á eftir nefnt Vatnsberinn hf.) þann tíma, sem ákæran tekur til, en hlutafélagið hafi verið stofnað 4. júlí 1991. Tilgangur félagsins hafi verið undirbúningur á vatnsútflutningi og í því sambandi að reisa verksmiðju og annast markaðssetningu vatns. Áætlaður heildarkostnaður hafi að sögn ákærða numið 930.000.000 króna, og áætlaður undirbúningskostnaður hafi verið 180.000.000 króna. Til að standa straum af þessum kostnaði kvað ákærði hafa verið gerðan samning við bandarískt fyrirtæki, en Bergur Guðnason héraðsdómslögmaður, umboðsmaður þess fyrirtækis, hafi rift samningnum 17. maí 1992. Í kjölfar þess hafi verið gerður samningur milli Vatnsberans hf. og verktakafyrirtækisins E.B.Ó.-verktaka, þar sem hinn síðarnefndi tekur að sér allan undirbúning og framkvæmdir Vatnsberans hf. Nánar verður vikið að samningi þessum síðar og fyrirtækinu E.B.Ó.-verktökum. Ákærði kvað Vatnsberann hf. aldrei hafa haft tekjur af vatnsútflutningi og ekki aðrar tekjur en inngreitt hlutafé.

Ákærði staðfesti að hafa útbúið og undirritað þær 111 virðisaukaskatts-

skýrslur, sem í ákæru greinir, og staðfesti nafnritun sína á skýrslurnar, er þær voru bornar undir hann fyrir dóminum. Hann kvað skýrslurnar hafa verið gerðar eftir reikningum frá E.B.Ó.-verktökum og vera nánast einu gögnin, sem hann hafi átt við, er hann undirritaði skýrslurnar, en í skýrslunum segir, að þær séu undirritaðar eftir bestu vitund og í fullu samræmi við fyrirleggjandi gögn.

Ákærði kvað það rangt, sem ákært er út af, að engin raunveruleg viðskipti hefðu farið fram milli Vatnsberans hf. og E.B.Ó.-verktaka. Til stuðnings þessu vísaði ákærði til verksamnings milli Vatnsberans hf. og E.B.Ó.-verktaka, sem getið var um að framan, en samkvæmt þeim samningi taki E.B.Ó.-verktakar að sér að sjá um alla samningagerð, markaðssetningu á vatni og alla þætti, sem snúa að Vatnsberanum hf.

Meðal gagna málsins eru reikningar frá E.B.Ó.-verktökum til Vatnsberans hf., sem voru grundvöllur innskatts Vatnsberans hf. Áritun er á reikningunum, og segir þar, að þeir séu samkvæmt verksamningi frá 2. mars 1992. Ákærði kvað þetta í raun vera sama verksamninginn og þann, sem gerður var 18. maí 1992, dagsetningin á reikningunum, þar sem vitnað er til samnings frá 2. mars 1992, sé röng.

Undir rannsókn málsins bæði hjá lögreglu og hjá skattyfirvöldum var ákærði þaulspurður um samning þann, sem hann lagði loks fram í réttarhaldi 21. mars sl. og getið er hér að framan. Hann kvaðst hafa talið, að samningurinn kæmi bókhaldsgögnum ekkert við. Samningurinn væri viðskiptatrúnaðarmál og ákærði ekki talið ástæðu til að leggja hann fram í rannsókn málsins. Í rannsókn málsins greindi ákærði frá því, að samningurinn væri geymdur hjá lögmanni hér í borg, en svo reyndist ekki vera, og í bréfi lögmannsins minntist hann þess ekki að hafa nokkru sinni séð samning milli Vatnsberans hf. og E.B.Ó.-verktaka.

Verksamningurinn milli Vatnsberans hf. og verktakafyrirtækisins E.B.Ó. er undirritaður af hálfu ákærða fyrir hönd beggja, en auk ákærða undirritar eiginkona hans fyrir hönd Vatnsberans hf. Ákærði bar fyrir dómi, að hann hefði í raun verið hinn eini, sem kom að þessum samningi og ákvað efni hans. Í samningnum er m. a. ákvæði um það, að Vatnsberinn hf. skuli greiða E.B.Ó.-verktökum 29.200 kr. á klst., lágmark 40 klst. á viku. Fyrir dóminum lýsti ákærði, í hverju vinna sín hefði verið fólgin og að 29.200 krónur á klst. hefðu verið algjör lágmarkstala.

Ákærði kvað E.B.Ó.-verktaka vera einkafyrirtæki sitt. Fyrirtækið hefði annast vinnu fyrir Vatnsberann hf., svo sem rakið var, samkvæmt títtnefndum verksamningi og þannig hefði fyrirtækið verið með starfsemi. Ákærði hefði á þeim tíma, sem ákæran tekur til, verið eini starfsmaður E.B.Ó.-

verktaka á föstum launum, en fjöldi fólks tengst starfseminni, bæði hér á landi, í Þýskalandi og Bandaríkjunum. Ákærði kvaðst hafa unnið samfellt fyrir E.B.Ó.-verktaka þann tíma, sem ákæran tekur til, utan tímabilið frá 12. apríl 1994 til 26. júní 1994, er ákærði sætti refsivist. Hann kvað reikningunum hafa verið framvísað frá E.B.Ó. fyrir þetta tímabil, og hefði ákærði undirritað reikningana frá E.B.Ó., svo sem rakið var, en þeir, sem unnu fyrir E.B.Ó. þennan tíma, hefðu verið margir, og nafngreindi ákærði 5 manns og bar, hvað þessir aðilar unnu fyrir fyrirtækið, en ekki eru meðal gagna málsins önnur gögn þar um.

Ákærði kvað rétt, að E.B.Ó.-verktakar hefðu, svo sem lýst er í ákæru, ýmist engum virðisaukaskattsskýrslum skilað eða skýrslum, þar sem virðisaukaskattsskyld velta var sögð engin. Ástæðuna kvað ákærði hafa verið þá, að hann hefði fengið þær upplýsingar hjá skattyfirvöldum, að E.B.Ó. þyrfti ekki að standa skil á virðisaukaskatti, fyrr en fyrirtækið fengi greidda reikninga sína hjá Vatnsberanum hf. Ákærði kvað Vatnsberann hf. hafa greitt reikningana með skuldabréfum með gjalddögum á árunum 1995 og 1996, en ákærði ákvað sjálfur gjalddaga þeirra. Þannig kvaðst ákærði telja, að ekki væri kominn gjalddagi virðisaukaskattsins. Þá kvaðst ákærði hafa fengið þær upplýsingar frá lögfræðingi skattstjóraembættisins, að ákærði skyldi rita á virðisaukaskattsskýrslur E.B.Ó. orðin „engin starfsemi“ til að ná fram leiðréttingu í kjölfar gífurlegrar áætlunar á ákærða og þetta þannig verið hugsað sem leiðrétting af sinni hálfu.

Meðal gagna málsins eru 8 skuldabréf eða nánast eyðublöð, óútfyllt, og er t. d. enginn kröfuhafi tilgreindur. Ákærði kvað ástæðuna hafa verið þá, að til hefði staðið að tilgreina kröfuhafana, ef til sölu skuldabréfanna kæmi, en kvað ólíklegt, að unnt yrði að selja eitthvað af þessum skuldabréfum.

Ákærði hefur borið, að Vatnsberinn hf. hafi fengið endurgreiddan þann innskatt, sem í ákæru greinir. Ákærði bar, að líta mætti á þessa fjármuni að hluta til sem laun til sín og einnig greiðslur vegna útlagðs kostnaðar ákærða f. h. Vatnsberans hf. Í skjölum málsins er ekki að finna gögn, sem benda til þess, að Vatnsberinn hf. hafi notað nema lítinn hluta þeirra til að greiða kostnað eða framkvæmdir hjá fyrirtækinu.

Ákærði kvað hafa staðið til, að erlendir aðilar keyptu 49% hlut í Vatnsberanum hf. fyrir um 80.000.000 króna að sögn ákærða, og þá hefði staðið til að greiða reikninga frá E.B.Ó. og síðan virðisaukaskattsskuld E.B.Ó. Ekki hefði verið unnt að ganga frá þessum samningum, og hjá lögreglu bar ákærði, að farbanni sínu hefði verið um að kenna. Fyrir dómi kvaðst ákærði ekki hafa getað sent mann í sinn stað til útlanda til að ganga frá samningnum við hina erlendu aðila.

Vitnið Bergur Guðnason héraðsdómslögmaður kom fyrir dóminn 7. apríl sl.

Bergur lýsti milligöngu sinni fyrir hönd erlends aðila, sem hafði hug á fjárfestingu hér á landi. Eftir auglýsingu þar um kvaðst Bergur hafa komist í kynni við ákærða, og þannig hefði komist á samband milli hans og hins erlenda aðila sumarið 1991. Hafi hinn erlendi aðili einkum ætlað að annast markaðssetningu vatns þess, sem Vatnsberinn hf. fyrirhugaði að selja úr landi. Upp úr þessu sambandi hefði slitnað í apríl eða maí 1992, vegna þess að hinir erlendu aðilar hefðu ekki reynst vera þeir, sem þeir höfðu sagst vera.

Bergur kvaðst ekki hafa verið hluthafi í Vatnsberanum hf. og ekki skráð sig fyrir hlut í félaginu. Hann lýsti vitneskju sinni um aðila, sem lagt höfðu fé til félagsins á haustmánuðum 1992, en Bergur vissi ekki, í hvaða formi þetta fjármagn var lagt fram, hvort það var í reiðufé eða í öðru formi. Þá hafi aðilar haft samband við sig, löngu eftir að Bergur var hættur afskiptum af félaginu. Þetta hafi verið aðilar, sem vildu fá upplýsingar um, hvernig félaginu miðaði, en þessir aðilar hefðu gengið til liðs við ákærða á þessum tíma.

Meðákærði, X, var yfirheyrður sem vitni vegna ákæruskjalsins frá 1. febrúar 1995. Vegna tengsla hans við Vatnsberann hf. var gætt ákvæða 51. gr. laga nr. 19/1991.

X kvaðst hafa verið starfsmaður Vatnsberans hf. á tímabilinu frá 15. maí 1992 fram í ágúst 1994, en ekkert komið nærri starfsemi E.B.Ó.-verktaka þann tíma. Hann hefði fært bókhald Vatnsberans hf. Oft hefði dregist að vinna bókhaldið og það verið unnið í skorpum, en því miður komið fyrir, að nótur vantaði, t. d. frá E.B.Ó.-verktökum, og X þá bent ákærða á það. Ávallt hefði staðið til að ganga þannig frá bókhaldinu, að það sýndi nákvæma og rétta stöðu fyrirtækisins.

X kveðst ekkert vita, hvernig skilum á virðisaukaskatti fyrirtækjanna var háttað á þessu tímabili. Hann minntist þess hins vegar að hafa bent ákærða á það, að samræmi þyrfti að vera á milli innskattskrófu Vatnsberans hf., sem var til komin vegna viðskipta við E.B.Ó.-verktaka annars vegar, og hins vegar þess virðisaukaskatts, sem E.B.Ó.-verktakar áttu að standa skil á vegna þessara viðskipta. X kvað ákærða hafa sagt, að hann sæi um það.

X kvað fjármuni, sem Vatnsberinn hf. fékk endurgreidda sem innskatt, að einhverju leyti hafa verið notaða til að greiða reikninga, sem til hefðu fallið vegna vinnu E.B.Ó.-verktaka fyrir Vatnsberann hf. X kvaðst hafa gert ráð fyrir því, að fé rynni til E.B.Ó.-verktaka, án þess að X vissi það fyrir víst, en kvittanir vantaði fyrir því.

X kvaðst hafa séð alla reikninga, sem bárust Vatnsberanum hf. frá

E.B.Ó.-verktökum, einnig reikninga, sem voru vegna starfsemi á því tíma-bili, er ákærði sætti refsivist. X kvaðst ekki hafa verið fær um að vefengja reikningana, en kvað ákærða eitthvað hafa unnið, meðan á refsivistinni stóð, í gögnum um starfsemi E.B.Ó.-verktaka vegna vatnsöflunar og væntanlega að semja einhver skjöl eða greinargerðir, en hann kvaðst ekki hafa kynnt sér þetta nákvæmlega.

X kvaðst hafa fært í bókhald Vatnsberans hf. aukningu hlutafjár, en ekki vita, hvernig aukning hlutafjárins fór fram né hverjir hafi skráð sig fyrir auknu hlutafé, en einhvern tíma séð lista yfir 20–30 hluthafa. Hann vissi ekki, hversu mikið var greitt af hlutafénu.

Vitnið Konráð Konráðsson, löggiltur endurskoðandi, kom fyrir dóminn 7. apríl sl.

Konráð vann að skýrslum um Vatnsberann hf. og E.B.Ó.-verktaka undir rannsókn málsins hjá skattrannsóknarstjóra ríkisins. Konráð staðfesti skýrslurnar og vinnu sína við þær. Hluti skýrslanna er rakinn hér að fram-an, en ekki þykir ástæða til að rekja framburð Konráðs frekar hér.

Vitnið Lúðvík J. Eiðsson rannsóknarlögreglumaður kom fyrir dóminn 7. apríl sl.

Lúðvík staðfesti gögn og skýrslur, sem hann vann við rannsókn máls þessa. Hann kvaðst hafa stjórnað leit samkvæmt dómsúrskurði að Laugar-ásvegi 53, heimili ákærða, 12. september 1994. Lúðvík kvað þar hafa verið lagt hald á öll gögn, sem tengdust Vatnsberanum hf. og E.B.Ó.-verktökum á einhvern hátt, og ekki einvörðungu svokölluð bókhaldsgögn. Þar hafi verið öll blöð merkt fyrirtækjunum, fylgiskjöl og minnisbækur. Lúðvík kvað samning á milli Vatnsberans hf. og E.B.Ó.-verktaka hafa komið til tals í rannsókn málsins og ákærða gefinn kostur á að framvísa honum, en hann ekki gert það.

II. Brot á lögum um hlutafélög.

Ákærði neitaði því að hafa gerst brotlegur við lög um hlutafélög með rangri tilkynningu til Hlutafélagaskrár, eins og hér er ákært út af.

Ákærði kvað lýsingu í ákæru ranga að því leyti, að engir aðilar hefðu í raun verið búnir að skrá sig fyrir auknu hlutafé í félaginu og 9,2 milljónir verið greiddar í peningum. Hann kvað hafa verið tekna ákvörðun á hlut-hafafundi um að hækka hlutafé félagsins í 60.000.000 króna. Hann kvað sig minna, að til hefði verið bók, þar sem ákvarðanir hefðu verið skráðar. Á hluthafafundi, þar sem þessi ákvörðun hafi verið tekin, hafi m. a. verið stödd ákærði, eiginkona ákærða, Ágúst Schram og Eggert B. Ólafsson. Ákærði kvað Eggert B. Ólafsson hafa gengið frá tilkynningu til Hlutafé-

lagaskrár, sem dagsett hefði verið 18. febrúar 1992 og lýst í ákæru. Kvaðst ákærði ekki þekkja til lagaákvæða í hlutafélagalögum um það, hvernig eigi að standa að hækkun hlutafjár. Kvað hann Eggert B. Ólafsson, lögmann félagsins, hafa annast þá hlið mála og útbúið þá tilkynningu til Hlutafélagaskrár, sem í ákæru greinir, en ákærði þurft að leiðrétta tilkynninguna, m. a. í niðurlagi hennar, og skrifaði ákærði þar inn texta þess efnis, að áskrift hefði fengist fyrir 60.000.000 króna. Ákærði kvað sig og eiginkonu sína hafa verið skráð fyrir öllu hlutafé í félaginu á þessum tíma, en í raun hefðu hluthafar verið 29 og ákærði þar með talinn. Hann kvað þá aðila, sem lögðu fram fjármagn, hafa óskað eftir því, að þeirra yrði ekki getið, fyrr en í ljós kæmi, hvernig félaginu reiddi af og hvort í gang kæmist starfsemi á vegum þess og vatnsútflutningur. Kvað ákærði Ágúst Schram einn þeirra, sem hefðu skráð sig fyrir hlut í félaginu.

Ákærði kvað 9,2 milljónir hafa verið greiddar með reiðufé, og það, er upp á vantaði þær 22,9 milljónir, sem í ákæru segir, að hafi þegar verið greiddar inn af hlutafénu, kvaðst ákærði sjálfur hafa lagt fram í formi viðskiptavildar, vatnsréttinda og eigin vinnu.

Vitnið Ágúst Jakob Schram sölustjóri kom fyrir dóminn 7. apríl sl.

Ágúst kvað ákærða hálfbróður eiginkonu sinnar, og þannig hefði Ágúst vegna fjölskyldutengsla aðstoðað ákærða við ýmislegt vegna Vatnsberans hf., einkum við það, sem lýtur að erlendum samskiptum og bréfaskriftum. Hefði hann aldrei þegið laun fyrir þessa aðstoð. Ágúst kvaðst hafa vitað af hækkun hlutafjár um 60.000.000 króna og kvaðst telja, að það hefði verið gert til að svara kröfum frá erlendum aðilum, sem hugðust leggja fé til félagsins. Hann hafi ekki vitað um aðra hluthafa í Vatnsberanum hf. en ákærða og eiginkonu hans og ekki, hverjir það voru, sem skráðu sig fyrir auknu hlutafé, eins og getið er um í tilkynningu til Hlutafélagaskrár, sem dagsett er 18. febrúar 1992. Hann kvaðst hvorki vera hluthafi og því ekkert hlutafé hafa greitt né standi til, að hann gerist hluthafi, en ákærði bar fyrir dóminum, að Ágúst hefði skráð sig fyrir hlut í Vatnsberanum hf. Þannig kvaðst Ágúst ekkert vita um þær 22,9 milljónir, sem sagt er í tilkynningu til Hlutafélagaskrár, að hafi verið greiddar, og ekkert vita um fjármál Vatnsberans hf. Þá kvaðst hann telja, að hann hefði ekki verið á hluthafafundi, sem vitnað er til í tilkynningu til Hlutafélagaskrár og sagður hafa verið haldinn 4. febrúar 1992, en ákærði bar, að Ágúst hefði setið þann fund.

Vitnið Eggert B. Ólafsson héraðsdómslögmaður kom fyrir dóminn 7. apríl sl.

Eggert kvað ákærða hafa leitað til sín á haustmánuðum eða síðari hluta árs 1991 og beðið sig um aðstoð við að reyna að gera Vatnsberann hf. að al-

menningshlutafélagi og fá breiðan hóp fólks til að leggja fram fé í fyrirtækið. Þá hefði ákærði beðið sig að annast gerð skjala og sjá um, að þau fullnægðu lagaskilyrðum. Undirbúinn hafi verið fundur, sem haldinn var í september 1991 á hóteli hér í borg, eftir að ákærði hafði sent út bréf til aðila, sem hann taldi líklega til að leggja fé til félagsins. Upphaflegt markmið hafi verið að fá 60.000.000 króna í hlutafé, en ljóst hafi orðið skömmu fyrir fundinn, að það væri óraunhæft, og kvað Eggert sig minna, að takmarkið hafi verið 17,5 milljónir króna í aukið hlutafé. Færri hafi sótt fundinn en vonast var til og áskriftin ekki náðst, og taldi Eggert, að málið væri þar með úr sögunni. Eggert kvað sér ekki kunnugt um hlutafjáröfnun ákærða síðan. Eggert kvaðst ekki hafa samið tilkynningu til Hlutafélagaskrár, sem lýst er í þessum kafla ákæru, en ákærði bar, að Eggert hefði samið tilkynninguna. Eggert kvaðst ekki hafa verið á þeim hluthafafundi, sem vitnað er til í tilkynningunni.

Auk þessara vitna má vísa til framburðar vitnisins Bergs Guðnasonar héraðsdómslögmanns, en vitnisburður hans var rakinn í ákærulið I hér að framan.

Ákæruskjal, dagsett 14. mars 1995.

Ákærði Þórhallur Ölver neitaði því fyrir dóminum að hafa gerst sekur um fjársvik, eins og hér er ákært út af. Hann kvaðst hafa sett fram þá kröfu til félagsmálaráðuneytisins 18. nóvember 1994, að ráðuneytið greiddi sér 579.501 krónu vegna orlofs fyrir það tímabil, sem í ákæru greinir. Hann lýsti því í kröfugerðinni til ráðuneytisins, að hann væri hættur störfum hjá Vatnsberanum hf., og fyrir dóminum kvaðst ákærði hafa átt við það, að hann væri hættur launaðri vinnu fyrir Vatnsberann hf., hann hefði eftir sem áður svarað öllum fyrirspurnum og skrifstofa Vatnsberans hf. verið inni á heimili sínu og hann á þessum tíma verið framkvæmdastjóri fyrirtækisins og einn af eigendum þess. Ákærði fékk síðan greitt út 14. desember 1994 orlof, að fjárhæð 398.708 kr., en orlofskrafan var skert að hluta. Áður en til þess kom, að orlofskrafan væri greidd, sendi Ábyrgðasjóður launa Vatnsberanum hf. bréf, dagsett 21. nóvember 1994, og segir þar m. a., að þeim tilmælum sé beint til félagsins, að það beri orlofskröfuna saman við launabókhald fyrirtækisins og geri athugasemd, ef krafan sé ekki talin á rökum reist. Ákærði kvaðst hafa fengið þetta bréf í hendur, en afhent það meðákærða sem bókkara Vatnsberans, en meðákærði hefði annast færslur launabókhalds fyrirtækisins. Meðákærði hefði undirritað skjalið og ákærði síðan farið með það og skilað í ábyrgðasjóðinn. Áður en orlofskrafan hefði verið greidd út, hefði ákærði átt fund með starfsmanni sjóðsins og greint honum frá því, að

öll starfsemi Vatnsberans hf. sætti skattrannsókn frá 12. september 1994 og starfsemi fyrirtækisins lamast frá og með þeim degi. Ákærði væri að hætta störfum sem framkvæmdastjóri, en væri með stærri hluthöfum í fyrirtækinu. Myndu nýir aðilar taka við rekstrinum væntanlega í maí, júní eða júlí á næsta ári, og þá hefði hugsanlega fengist nýtt hlutafé inn í fyrirtækið. Ákærði kvað orlofskröfuna hafa verið greidda eftir þetta.

Ákærði kvað orlofskröfu sína reista á launaseðlum sínum frá Vatnsberanum hf. og ákærði sjálfur útbúið þessa launaseðla, en meðákærði, X, reiknað út einhverjar prósentur, eins og ákærði komst að orði. Launaseðlarnir hefðu einnig náð til þess tímabils, er ákærði sætti refsivist, en svo sem rakið var, var það frá 12. apríl 1994 til 26. júní 1994. Kvaðst ákærði hafa verið í launuðu leyfi hjá fyrirtækinu þann tíma og ekki þurft að eiga við aðra en sjálfan sig um töku á launuðu leyfi.

Ákærði X kom fyrir dóminn 21. mars sl. og neitaði því að hafa gerst sekur sem hlutdeildarmaður í broti meðákærða. Kvaðst hann hafa undirritað yfirlýsinguna, svo sem í ákæru greinir, en gögn Vatnsberans hf. hefðu verið í höndum opinberra aðila og ákærði því ekki getað gert sér grein fyrir því, hvort krafan væri í samræmi við bókhald fyrirtækisins.

Ákærði X kom aftur fyrir dóminn 7. apríl sl. og bar þá efnislega á sama veg og fyrir dómnum 21. mars. Hann kvaðst ekki hafa vitað betur en krafan væri í samræmi við launabókhaldið, en kvaðst nú sjá, að hann hefði ekki átt að undirrita skjalið, þar sem hann hefði hvorki verið launagreiðandi né endurskoðandi fyrirtækisins, heldur bókari þess og fært launabókhald að einhverju leyti. Hann mundi ekki, hvort hann útbjó launaseðla til meðákærða fyrir það tímabil, sem orlofskrafan tekur til.

Vitnið Björgvin Steingrímsson fulltrúi kom fyrir dóminn 7. apríl sl.

Björgvin afgreiddi orlofslaunakröfu þá, sem lýst er í ákæru. Hann kvað orlofslaunakröfuna hafa verið greidda, eftir að krafan var staðfest af launagreiðanda og eftir að starfsmaður Vatnsberans hf. hefði haft samband símleiddis og greint frá því, að Vatnsberinn hf. væri í raun líknarfélag og menn störfuðu við félagið af hugsjón. Hann hefði staðfest orlofslaunakröfuna og sagst hafa yfirsýn yfir bókhald fyrirtækisins og fjárhag til að geta staðfest kröfuna. Björgvin kvað ekkert óvenjulegt hafa verið við afgreiðslu orlofskröfunnar, en sjóðurinn talið nóg, að krafan hefði verið staðfest af launagreiðanda.

Vitnið Konráð Konráðsson, löggiltur endurskoðandi, kom fyrir dóminn 7. apríl sl., en hann vann að skýrslugerð um Vatnsberann hf. og E.B.Ó.-verktaka undir rannsókn málsins hjá skattrannsóknarstjóra ríkisins. Hann kvað ekkert hafa verið í gögnum málsins, sem heitið gæti launabókhald.

Hið eina, sem fannst og tengdist launum, hefði verið fjórir launaseðlar, stílaðir á ákærða og eiginkonu hans.

Niðurstöður.

Ákæruskjal, dagsett 1. febrúar 1995.

I. Með játningu ákærða og öðrum gögnum málsins er sannað, að ákærði hafi útbúið þær 111 virðisaukaskattsskýrslur, sem lýst er í ákæru. Ákærði hefur borið, að mikil viðskipti hafi farið fram milli Vatnsberans hf. og E.B.Ó.-verktaka það tímabil, sem ákæran tekur til, og að innskattskrafa Vatnsberans hf. hafi því verið lögmæt.

Innskattskrafa Vatnsberans hf. grundvallaðist nær einungis á reikningum frá E.B.Ó.-verktökum, en vandséð er, að nokkur raunveruleg viðskipti hafi farið fram. Engin gögn hafa verið lögð fram, sem renna stoðum undir fullyrðingu ákærða um þessi ætluðu viðskipti, og skiptir samningur milli þessara aðila, sem vitnað er til að framan, engu máli í þessu sambandi.

Dómurinn telur sannað, að E.B.Ó.-verktakar hafi á því tímabili, sem í ákæru greinir, ekki verið með neina raunverulega starfsemi, enda var ýmist engum virðisaukaskattsskýrslum skilað eða skýrslum, þar sem virðisaukaskattsskyld velta er sögð engin, svo sem lýst er í ákæruskjali.

Velta E.B.Ó.-verktaka á þessu tímabili samkvæmt reikningum til Vatnsberans hf. var 118.203.852 kr. án vsk.

Reikningar E.B.Ó.-verktaka, sem ákærði útbjó, virðast þannig, eftir því sem séð verður af gögnum málsins, einungis útbúnir í því skyni að gera Vatnsberanum hf. og ákærða kleift að senda inn til skattýfirvalda 111 tilhæfulausar virðisaukaskattsskýrslur, sem lýst er í ákæru, og að svíkja þannig fé út úr ríkissjóði. Framburður ákærða um uppgjör milli félaganna með skuldabréfunum, sem gjaldfalla áttu mörgum árum eftir ætluð viðskipti, og greiðslufrest E.B.Ó. á virðisaukaskatti í því sambandi er með ólíkindum og að engu hafandi. Dómurinn telur því sannað, að ákærði hafi framið þá háttsemi, sem í þessum ákærulið greinir, og ekkert í gögnum málsins þykir gefa tilefni til þess að lækka þann innskatt, sem ákærða er gefið að sök að hafa svikið úr ríkissjóði.

Við útgáfu ákæru í máli þessu voru í gildi þau lagaákvæði, sem háttsemi ákærða samkvæmt þessum ákærulið eru réttilega heimfærð til ákæru.

Með 3. gr. laga nr. 42/1995 var gerð breyting á 40. gr. laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt. 1. mgr. 3. gr. laga nr. 42/1995 hljóðar svo: „Skýri skattskyldur maður af ásetningi eða stórkostlegu hirðuleysi rangt eða villandi frá einhverju því, er máli skiptir um virðisaukaskatt sinn, eða afhendi hann eigi á lögmætum tíma virðisaukaskattsskýrslu eða virðisaukaskatt, sem hann hef-

ur innheimt eða honum bar að innheimta, skal hann greiða fésekt allt að tífoldri þeirri skattfjárhæð, sem undan var dregin, vanrækt var greiðsla á eða endurgreidd var um of, og aldrei lægri fésekt en nemur tvöfoldri þessari skattfjárhæð. Álag skv. 27. gr. dregst frá sektarfjárhæð. Stórfellt brot gegn ákvæði þessu varðar við 1. mgr. 262. gr. almennra hegningarlaga“.

Samhliða þessari lagabreytingu var 262. gr. almennra hegningarlaga breytt með 1. gr. laga nr. 39/1995, en í 1. mgr. 1. gr. laganna segir m. a., að hver, sem af ásetningi eða stórfelldu gáleysi gerist sekur um meiri háttar brot gegn 1. eða 6. mgr. 40. gr. laga um virðisaukaskatt, skuli sæta varðhaldi eða fangelsi allt að sex árum. Þá segir, að heimilt sé að dæma fésekt að auki samkvæmt ákvæðum laganna um virðisaukaskatt.

Í 3. mgr. 1. gr. laganna nr. 39/1995 er að finna viðmiðun um það, hvenær verknaður teljist meiri háttar afbrot samkvæmt 1. mgr. 1. gr. laganna, sem lýst var að framan. Um þetta segir m. a., að verknaður teljist meiri háttar brot skv. 1. og 2. mgr. lagagreinarinnar, ef brotið lýtur að verulegum fjárhæðum, ef verknaður er framinn með sérstaklega vítaverðum hætti eða við aðstæður, sem auka mjög saknæmi brotsins.

Í ákærinni er vísað til 6. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988, en þar var lögð allt að sex ára fangelsisrefsing við stórfelldum brotum gegn lögnum. Þetta ákvæði var felld út úr lögnum með 3. gr. laga nr. 42/1995, og svo sem rakið var, ber nú að gera mönnum refsingu eftir 1. mgr. 262. gr. almennra hegningarlaga, ef um stórfellt brot gegn 1. mgr. 40. gr. laga um virðisaukaskatt er að ræða. Refsimörk varðandi refsivist eru samkvæmt þessu óbreytt frá því, sem var á þeim tíma, er ákærði framdi brot sín, en samkvæmt núgildandi lögum ber að gera mönnum sekt, sem að lágmarki skal nema tvöföldu brotaandlagi samkvæmt reglu, sem lýst var.

Samkvæmt þessu ber nú að gera mönnum refsingu eftir 1. mgr. 262. gr. almennra hegningarlaga, ef um er að ræða meiri háttar brot gegn 1. mgr. 40. gr. laga um virðisaukaskatt nr. 50/1988, sbr. 1. mgr. 3. gr. laga nr. 42/1995. Hegningarlagagreinin er því eyðuákvæði, sem um efnislýsingu skírskotar til laganna um virðisaukaskatt, svo sem rakið var. Dómurinn telur brot ákærða gegn lögum um virðisaukaskatt stórfelld, bæði vegna þess, að um verulegar fjárhæðir er að ræða og að brotin þykja framin með mjög vítaverðum hætti, svo sem rakið hefur verið. Ber því að gera ákærða refsingu samkvæmt 1. mgr. 262. gr. almennra hegningarlaga.

Brot ákærða samkvæmt þessum ákærulið varða nú við 1. mgr. 262. gr. almennra hegningarlaga, sbr. 1. mgr. 1. gr. laga nr. 39/1995, sbr. 1. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988, sbr. 1. mgr. 3. gr. laga nr. 42/1995, sbr. áður 1. mgr., sbr. 6. mgr. 40. gr. laga nr. 50/1988 um virðisaukaskatt. Ákærða er þannig gerð

refsing eftir nýrri lögunum, þó þannig, að honum verður ekki gerð þyngri refsing en lög heimiluðu á þeim tíma, er hann framdi brot sín, sbr. megin-reglu 2. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

II. Ákærði nafngreindi nokkra aðila, sem hann sagði hafa verið á hlut-hafafundi 4. febrúar 1992, er tekin hafi verið ákvörðun um hækkun hluta-fjár, og jafnframt aðila, sem ákærði bar, að hefðu greitt hlut í félaginu eða skráð sig fyrir hlut. Þeir aðilar, sem ákærði nafngreindi og komu fyrir dóm-inn, vísuðu þessu á bug. Þá vísaði vitnið Eggert B. Ólafsson héraðsdóms-lögmaður því á bug að hafa samið tilkynningu þá til Hlutafélagaskrár, sem í þessum ákærulið greinir, en ákærði bar, að Eggert hefði samið skjalið, en ákærði síðan þurft að leiðrétta það, svo sem rakið var.

Dómurinn telur framburð ákærða um þennan ákærulið ótrúverðugan og ekkert í gögnum málsins, sem styðji framburð ákærða um, að áskrift hafi fengist fyrir 60.000.000 króna og að 22,9 milljónir króna hafi þegar verið greiddar. Dómurinn telur því sannað gegn neitun ákærða, að hann hafi framið þá háttsemi, sem í þessum ákærulið greinir.

Eftir útgáfu ákæru voru lög um hlutafélög endurútfengin og í þau felldar breytingar, sem orðið höfðu á lögunum, en um þetta voru fyrirsmáli í 123. gr. laga nr. 137/1994. Lög um hlutafélög eru nú nr. 2/1995. Svarar 1. tl. 155. gr. eldri laga um hlutafélög nr. 32/1978, sem vísað er til í ákæru varðandi þennan kafla, nú til 1. tl. 1. mgr. 153. gr. laga nr. 2/1995, en þetta ákvæði er óbreytt frá fyrri lögum og mat löggjafans á refsinaemi verknaðar óbreytt, og varðar brot gegn ákvæðinu allt að tveggja ára fangelsi. Brot ákærða sam- kvæmt þessum ákærulið varðar þannig nú við 1. tl. 1. mgr. 153. gr. laga nr. 2/ 1995, sbr. áður 1. tl. 155. gr. laga nr. 32/1978. Ákærða er því gerð refsing eftir 1. tl. 1. mgr. 153. gr. laga nr. 2/1995.

Ákæruskjal, dagsett 14. mars 1995.

Ekki eru nein gögn, sem sýni, hver laun ákærða Þórhalls voru hjá Vatns-beranum hf., en ákærði gaf á því tímabili, er ákæra tekur til, engin laun upp frá Vatnsberanum hf., og engin gögn voru hjá fyrirtækinu um, að ákærða hefðu verið greidd laun, og þá var ekki um neitt launabókhald að ræða. Dómurinn telur kröfu ákærða Þórhalls um orlof sér til handa því tilhæfu- lausa, svo sem í ákæru greinir, og hann þannig sviði út úr Ábyrgðasjóði launa 398.708 kr.

Ákærði X hefur borið, að hann hafi ekki haft undir höndum launabók- hald, er hann gaf út yfirlýsingu þá, sem í ákæru greinir. Þá hefur hann bor- ið, að hann hafi séð eftir á, að hann hafi ekki átt að undirrita skjalið, vegna þess að hann hafi hvorki verið launagreiðandi né endurskoðandi fyrirtækis-

ins. Dómurinn telur sannað með framburði ákærða X, sem studdur er öðrum gögnum málsins, að hann hafi gerst sekur um þá háttsemi, sem ákært er út af.

Brot beggja ákærðu eru rétt heimfærð til refsíákvæða í ákæruskjali.

Ákærði Þórhallur Ölver hefur frá árinu 1976 gengist undir níu dómsáttir fyrir umferðarlagabrot og áfengislagabrot og fyrir brot gegn fíkniefnalöggjöf. Þá hefur hann frá árinu 1978 hlotið átta refsidóma fyrir skjalafals, fjársvik, fjárdrátt og fyrir brot gegn fíkniefnalöggjöf. Ákærði hlaut síðast refsisdóm 9. nóvember 1992, þá fimm mánaða fangelsi fyrir skjalafals og fjárdrátt, en sá dómur var staðfestur í Hæstarétti 21. maí 1993.

Ákærði hlaut 26. júní 1994 reynslulausn í tvö ár á 75 daga eftirstöðvum refsingar. Ákærði hefur með þeim stórfelldu brotum, sem hann er nú sakfelldur fyrir, rofið skilorð reynslulausnarinnar, og ber að taka hana upp og dæma með máli þessu, sbr. 1. mgr. 42. gr., sbr. 60. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Ákærði Þórhallur sveik fé úr ríkissjóði samfelld frá því í maí 1992 fram í ágústmánuð 1994 með tilbúningi um innskatt, svo sem rakið var, og þá sveik ákærði einnig út fé með tilhæfulausri kröfu sinni um orlof. Ákærði gerði Vatnsberanum hf. reikninga frá E.B.Ó.-verktökum þann tíma, er hann sætti refsivist í nær 11 vikur árið 1994, og fékk greiddan innskatt vegna þeirra úr ríkissjóði og krafðist jafnframt orlofs fyrir sama tímabil. Þykir þetta sýna einbeittan brotavilja ákærða, og er þetta virt honum til þyngingar við ákvörðun refsingar, sbr. 6. tl. 1. mgr. 70. gr. almennra hegningarlaga.

Brot ákærða eru stórfelld. Refsing ákærða Þórhalls er ákvörðuð með hliðsjón af 77. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940 og jafnframt með hliðsjón af 78. gr. sömu laga að hluta. Með vísan til framanritaðs og jafnframt með hliðsjón af sakaferli ákærða þykir refsing hans hæfilega ákvörðuð fangelsi í þrjú ár, en til frádráttar refsivistinni komi fjögurra daga gæsluvarðhald ákærða, og vísast í því sambandi til 76. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940.

Ekki verður annað ráðið af gögnum málsins en að allir þeir fjármunir, sem ákærði Þórhallur sveik út með hinum röngu skýrslum, hafi farið um hans hendur og inn á bankareikning hans. Gögn málsins benda til þess, að í raun sé vart unnt að greina á milli fjárhags ákærða annars vegar og hins vegar Vatnsberans hf. og E.B.Ó.-verktaka það tímabil, sem ákæra tekur til. Ákærði var sá, sem öllu stjórnaði, sat báðum megin borðs við samningagerð milli þessara aðila. Rekstur Vatnsberans hf. á þessu tímabili ber engin merki þess, að um hlutafélag hafi verið að ræða, miklu fremur einkafirma ákærða.

Áralöng dómaframkvæmd er fyrir því að dæma fésekt auk refsivistar, er um brot gegn lögum um virðisaukaskatt er að ræða og áður í sambærilegum brotum gegn lögum um söluskatt. Margbreytilegar kringumstæður hafa leitt til þess, að ekki er unnt að ákveða neitt um fjárhæð sektar sem hlutfall af undandregnum skatti. Svo sem rakið var, hefur lögum um virðisaukaskatt nú verið breytt þannig, að lágmarkssektarfjárhæð skal nema tvöföldu brotaandlagi eftir þeim reglum, sem lýst var. Þess var jafnframt getið að framan, að ekki verður í máli þessu beitt þyngri viðurlögum en lágu við brotum ákærða á þeim tíma, sem brotin voru framin.

Brot ákærða Þórhalls eru stórfelld, og ekki verður annað ráðið af gögn-um málsins, svo sem rakið var, en að þeir fjármunir, sem hann sveik út og lýst er í báðum ákæruskjölum, hafi allir farið um hans hendur og hann þannig hagnast mikið persónulega á brotum sínum. Ekki er vitað um dæmi þess, að gengið hafi dómar, þar sem svik eru með þeim hætti, sem í máli þessu, þ. e., að fé sé svikið út úr ríkissjóði í formi innskatts. Hitt er tíðara, að virðisaukaskatti og áður söluskatti hafi ekki verið skilað, svo sem lög kveða á um.

Að öllu ofanrituðu virtu þykir rétt að gera ákærða fjársekt jafnframt refsivistinni, en við ákvörðun sektarfjárhæðar ber annars vegar að líta til þess, að ákærða er jafnframt gerð óskilorðsbundin refsivist, og hins vegar þess, hversu stórfelld brot ákærða eru.

Að öllu ofanrituðu virtu þykir sektarrefsing ákærða hæfilega ákvörðuð 20.000.000 kr., og komi tólf mánaða fangelsi í sektar stað, verði hún ekki greidd innan fjögurra vikna frá birtingu dómsins að telja.

Ákærði X hefur frá árinu 1970 gengist undir tíu dómsáttir fyrir umferðarlagabrot, tékkalagabrot og fyrir brot gegn fíkniefnalöggjöfinni. Þá hefur hann frá árinu 1980 hlotið þrjá refsidóma fyrir umferðarlagabrot og fyrir brot gegn fíkniefnalöggjöfinni.

Með vísan til ofanritaðs þykir refsing ákærða X hæfilega ákvörðuð fangelsi í þrjá mánuði, en eftir atvikum þykir rétt að fresta fullnustu refsivistarinnar skilorðsbundið í tvö ár frá birtingu dómsins að telja, og skal refsingin niður falla að þeim tíma liðnum, haldi ákærði almennt skilorð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1955.

Skaðabótakrafa í ákæruskjali frá 1. febrúar 1995.

Fjármálaráðherra fyrir hönd ríkissjóðs krefst skaðabóta úr hendi ákærða Þórhalls, 38.195.944 kr.

Ákærði hefur hafnað kröfunni.

Svo sem rakið var, telur dómurinn sannað, að ákærði hafi svikið úr ríkis-

sjóði 38.195.944 kr. Þessir fjármunir runnu beint til ákærða og koma að mati dómsins ekkert við rekstri Vatnsberans hf. utan það, að féð var sviðið út í þess nafni. Ákærði getur þannig ekki komist hjá bótaskyldu með því að vísa til ákvæða í hlutafélagalögum þess efnis, að félagsmenn í hlutafélagi beri ekki persónulega ábyrgð á heildarskuldbindingum félagsins. Dómurinn telur, að Vatnsberinn hf. hafi verið rekinn eins og einkafirma ákærða þann tíma, sem ákæran tekur til. Ákærði hefur því með tilhæfulausum virðis- aukaskattsskýrslum sviðið úr ríkissjóði 38.195.944 kr. Með þessari háttsemi hefur ákærði bakað sér skaðabótaábyrgð, og ber að taka bótakröfuna til greina og dæma ákærða til greiðslu hennar. Vaxta er ekki krafist.

Skaðabótakrafa í ákæruskjali frá 14. mars 1995.

Ábyrgðasjóður launa krefst skaðabóta úr hendi ákærða Þórhalls Ölvers, að fjárhæð 398.708 kr., með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 14/12 1995 til greiðsludags.

Augljós ritvilla er í ákæru, þar sem segir, að dráttarvaxta sé krafist frá 14/12 1995. Þar á að standa 14/12 1994, en þann dag fékk ákærði Þórhallur féð í hendur, og þykir þessi ritvilla ekki koma að sök, eins og hér stendur á.

Ákærði Þórhallur hefur hafnað bótaskyldu.

Ákærði hefur með broti sínu bakað sér skaðabótaábyrgð, og er hann dæmdur til að greiða Ábyrgðasjóði launa 398.708 kr. með dráttarvöxtum, eins og nánar er lýst í dómsorði.

Ákærði Þórhallur Ölver greiði verjanda sínum, Símoni Ólasyni héraðs-dómslögmanni, 175.000 kr. í málsvarnarlaun.

Sakarkostnað að öðru leyti greiði ákærðu þannig, að ákærði Þórhallur Ölver greiði 19/20 hluta, þ. m. t. tilgreindan hluta af 175.000 króna sak-sóknarlaunum, sem renni í ríkissjóð, á móti 1/20 hluta, sem ákærði X greiði, en Jón H. Snorrason, deildarstjóri hjá Rannsóknarlögreglu ríkisins, flutti málið af hálfu ákæruvaldsins.

Dómsuppsaga hefur tafist vegna anna dómenda og umfangs málsins.

D ó m s o r ð:

Ákærði Þórhallur Ölver Gunnlaugsson sæti fangelsi í 3 ár, en til frádráttar refsivistinni komi 4 daga gæsluvarðhald ákærða.

Ákærði Þórhallur Ölver greiði 20.000.000 kr. í sekt til ríkissjóðs, og komi 12 mánaða fangelsi í stað sektarinnar, verði hún ekki greidd innan 4 vikna frá birtingu að telja.

Ákærði X sæti fangelsi í 3 mánuði, en fresta skal fullnustu refsivistarinnar skilorðsbundið í 2 ár frá birtingu dómsins að telja, og skal refsivistin falla niður að þeim tíma liðnum, haldi ákærði almennt skil-

orð 57. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940, sbr. 4. gr. laga nr. 22/1995.

Ákærði Þórhallur Ölver greiði ríkissjóði skaðabætur, að fjárhæð 38.195.944 kr.

Ákærði Þórhallur Ölver greiði Ábyrgðasjóði launa, kt. 450193-2759, 398.708 kr. í skaðabætur auk dráttarvaxta skv. III. kafla vaxtalaga frá 14. desember 1994 að telja og til greiðsludags.

Ákærði Þórhallur Ölver greiði verjanda sínum, Símoni Ólasyni héraðsdómslögmanni, 175.000 kr. í málsvarnarlaun.

Sakarkostnað að öðru leyti greiði ákærði Þórhallur Ölver að 19/20 hlutum á móti 1/20 hluta, er ákærði X greiði, þ. m. t. tilgreindan hluta af 175.000 krónum í saksóknarlaun, sem renni í ríkissjóð.
